

סנהדרין דף קז עמוד א

הפעם נשלב שאלות בתוך ציטוט הגמרא:

אמר רב יהודה אמר רב: לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון, שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל. אמר לפניו: רבונו של עולם, מפני מה אומרים, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ואין אומרים אלהי דוד? - אמר: אינהו מינסו לי, ואת לא מינסית לי, אמר לפניו: רבונו של עולם, בחנני ונסני. שנאמר בחנני ה' ונסני וגו'. אמר: מינסנא לך, ועבידנא מילתא בהדך, דלדידהו לא הודעתיהו ואילו אנא קא מודענא לך, דמנסנא לך בדבר ערוה. ...

1. אם דוד ידע מראש מה יהיה הניסיון, כיצד נכשל? לפי הפשט רצף האירועים היה הולדת הבן שמת, ואז לידת שלמה. היות

ששלמה מלך בגיל 12 לאחר מות אביו בגיל 70, דוד היה בגיל למעלה מחמישים לפחות. כיצד בא מכשול כזה לידו?

דרש רבא: מאי דכתיב למנצח לדוד בה' חסיתי איך תאמרו לנפשי נודי הרכם צפור, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מחול לי על אותו עון, שלא יאמרו: הר שבכם צפור נדדתו.

2. איך ניתן למחול על עון כזה?

דרש רבא: מאי דכתיב לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך תזכה בשפטך.

3. כיצד ניתן לומר שדוד חטא לה' לבדו? מה עם מה שעשה לבת שבע ולאוריה?

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: גליא וידיעא קמך דאי בעיא למכפייה ליצרי - הוה כייפינא, אלא אמינא, דלא לימרו: עבדא זכי למריה.

4. מדוע מיוחס החטא במידת מה לרצון האלוקי?

דרש רבא: מאי דכתיב כי אני לצלע נכון ומכאובי נגדי תמיד - ראויה היתה בת שבע בת אליעם לדוד מששת ימי בראשית, אלא שבאה אליו במכאוב. וכן תנא דבי רבי ישמעאל: ראויה היתה לדוד בת שבע בת אליעם, אלא שאכלה פגה.

5. אם דוד ובת שבע הם זיווג מן השמיים, מדוע לא מתואר ש'הייתה ראויה לו 'ארבעים יום קודם יצירת הולד'?

... דרש רבי דוסתאי דמן בירי: למה דוד דומה - לסוחר כותי. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, שגיאות מי יבין [- אמר ליה:] שביקי לך, - ומנסתרות נקני - שביקי לך. - גם מזדים חשך עבדך - שביקי לך. - אל ימשלו בי אז איתם, דלא לישתעו בי רבנן - שביקי לך. ונקיתי מפשע רב שלא יכתב סרחוני. - אמר לו: אי אפשר.

6. כיצד נמחל הכול לדוד? האם הובטח לו שלא יעסקו בפרשה זו? למעשה היא מפורסמת ונידונה גם בין הגויים?

מדוע דווקא הבקשה (שצריכה ביאור) למחוק את כל הפרשה לא התקבלה.

¹ "אמר רב יהודה אמר רב: ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני" (סוטה ב, א).

² "...אם שם הבעל היה ג'ימס, ושמו של האחר היה הנרי- מה היו הדיבורים האלו על דוד?"
'המילה האחת הזאת, ווטסון יקירי, הייתה יכולה לספר לי את כל הסיפור כולו, לו הייתי איש ההיגיון המושלם שאותו אתה כה נהנה לתאר. זו הייתה פשוט צורת גינוי.'
'גינני?'
'כן. המלך דוד חטא...נכשל באותו חטא שבו נכשל גם הסמל ג'ימס ברקלי. זכורה לך הפרשה הקטנה של אוריה ובת שבע? הידע התנכ'י שלי חלוד אמנם, לצערי, אך תוכל למצוא את הסיפור בספר שמואל א' או ב' " (זכרונות שרלוק הולמס, הוצאת מחברות לספרות חלק א עמוד 383).

א. עקרונות:

1. המעשה אינו ראוי לדוד כפי שאנו מכירים אותו. התמיהה מתעצמת כשרואים שנסלח לו, ואף ששלמה, פרי הקשר התמוה, נבחר להיות 'ידידה' בונה המקדש.
2. העיקרון המרכזי לפתרון העניין הוא: דוד ראה בבת שבע ראייה רוחנית, שהיא השותפה האידיאלית (והאפשרות היחידה) להבאתו לעולם של בונה המקדש.
3. העיקרון המשני הוא שנישואיה של בת שבע היו מעוררים, הן חוקית והן רגשית. לפיכך עמד דוד בפני ניסיון כפול: הרצון להביא למקדש, התחבר לגאולתה האישית של בת שבע. הניסיון היה רוחני ולא ייצרי.³

ב. ראיות ותובנות לעקרון המרכזי:

1. אין כל ביטוי יצרי בתיאור הקשר. אפילו הראיה היא של אישה 'טובה'⁴ ולא: 'יפה'. הכול מחושב ומתוכנן, ולא סערת רגשות ויצרים.
2. דוד אינו מרגיש בכל בעיה במעשיו, אפילו כשמוצג בפניו משל כבשת הרש.
3. דוד קם מעל משכבו. חלומו הידוע הוא המקדש.⁵
4. שלמה הוא אכן בונה המקדש. דוד צדק.
5. היות שהחטא היה למען הדור הבא, רק בדור הבא מופיע העונש 'ארבעתיים'.
6. רק לפי הסבר זה ניתן להבין את הרצון והתפילה של דוד לקיום התינוק, פרי הקשר הראשוני עם בת שבע, שאם לא כן נראה הדבר כחוצפה.
7. במשל, הכבשה ניתנת ל'הלך'. לכאורה משל קולע יותר היה מתאר שהעשיר אכל את הכבשה בעצמו. הנתנה להלך היא אלטרואיסטית. לקחת הכבשה היא למענו. הלך הוא כינויו של השי"ת בהעדר מקדש⁶, באותה נבואה בה הודיעו לדוד כי בן 'אשר יצא ממעיך' יבנה המקדש. יש להביאו לעולם.⁷
8. הווידי של דוד על החטא⁸ מסתיים בתפילה לבניה נכונה של המקדש. המזמור כולו מורה על טעות בדבר מצווה: "לב טהור ברא לי אלוקים"⁹. (המזמור גם משקף, כי ההבנה הפשטנית של החטא אינה נכונה: "כי פשעי אני אדע"¹⁰ החטא הוא רק בין דוד לה': "לך לבדך חטאתי"¹¹).

³ ובזה בוארה השאלה הראשונה.

⁴ שמואל ב פרק יא פסוק ב.

⁵ (ד) אִם-אֶתְּן שְׁנֵת לַעֲיֹגִי לַעֲפֹעִי תִּנּוּמָה: (ה) עַד-אֲמַצָּא מְקוֹם לָהּ מִשְׁכָּנֹת לְאַבְרָם יַעֲקֹב: (תהלים פרק קלב).

⁶ שמואל ב פרק ז (ה) לָךְ וְאֶמְרָלְךָ אֶל-עַבְדִּי אֶל-דָּוִד כֹּה אָמַר ה' הֲאֵתָה תִּבְנֶה-לִּי בַּיִת לְשִׁבְתִּי:

(ו) כִּי לֹא יִשְׁבְּתִי בַּבַּיִת לְמִיּוֹם הָעָלֹתִי אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֶהְיֶה מִתְהַלֵּךְ בְּאֶהֱלִי וּבְמִשְׁכָּן: (ז) בָּלָל אֶשְׂרֵה-הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַדֹּבֵר דְּבָרַתִּי אֶת-אֲחִיזָּה שִׁבְטִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לְרַעוּת אֶת-עַמִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָמָּה לֹא-בִנִיתֶם לִי בַּיִת אֲרָזִים:

⁷ ובזה בוארו שאלות 2,4,5.

⁸ תהלים נא.

⁹ שם, יב.

¹⁰ פסוק ד.

9. האשמה העיקרית של דוד היא חילול ה'. ככה לא בונים מקדש. בזית את דבר ה'¹² (איזהו דבר ה' אם לא בניית המקדש?) "בזיתני¹³", נאץ נאצת¹⁴.

ג. ראיות ותובנות לעקרון המשני:

1. הגילוי "הלא זאת בת שבע .. אשת אוריה"¹⁵ אינו מרפה את ידי דוד, אלא להיפך. היות שהקפיד על הפרטים ההלכתיים¹⁶, נראה שמידע זה עודד אותו. "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו¹⁷".
 2. , בת שבע איננה מגלה כל התנגדות, ואף לא ברור שנענשה. נישואיה לדוד מותרים, ובנה לא הוזכר כממזר. דוד לא נאסר בבית שבע, כדין הבא על אשת איש.
 3. בת שבע פונה רק לדוד, וברור לה שההיריון ממנו. הזוהר מבאר שלא הייתה מעולם אפשרות אחרת¹⁸. ניתן להוסיף, שנישואי בת שבע לאוריה היו כפויים, ונעשו בשגגה על ידי דוד. כדברי המדרש:
 "עוד נתפרסם מדרש רבותינו ז"ל, גם שלא ראיתיו כתוב, לאמר כי אוריה בהמית דוד את גלית עדיין לא נתגייר, ורצה דוד להפשיט את גלית כל לבושי שריונו להסיר את ראשו, ולא ידע.. והיה דוד מיצר על הדבר, אמר לו אוריה אם אגיד לך תתן לי אשה מישראל? אמר לו הן, אז הגיד לו כי ראש החוט היה בכף רגלו קשור שם, אז הפשיטו ויסר את ראשו מעליו, אז אלקי עולם ה' הקפיד על תתו במתנה בת ישראל, ויגזור כי בת זוגו של דוד תנתן לאוריה, היא בת שבע, שנתגייר ויקחה לו לאשה, כי מכרה דוד כמדובר¹⁹".
 מסתבר שאוריה החיתי רצה להיות מחותן של אליעם, מגיבורי המלך, בנו של יועץ המלך אחיתופל²⁰.
 4. במשל בת שבע מכונה כבשה: כך ראה אותה אוריה וכך חשה. לא כבת ישראל, מלכה בבית בעלה.
 5. הפעם היחידה שאוריה מזכיר אותה, היא בגסות בוטה²¹.
 6. ותשמע אשת אוריה (היא אינה בת שבע. זו תעודת זהות) כי מת אישה²².
- 'אישה' מציין קרבה. זה מה שאמרו לה, אולם האמת היא: 'ותספוד' - פעולה טכנית של אמירת מילים טקסית²³ על בעלה (זה מה שהוא היה: בעלים שלה, כרועה לכבשתו). אין כאן כל צער אמתי. דווקא על מות ה' בן מדוד היא הייתה זקוקה לניחומים²⁴.

¹¹ פסוק ו.

¹² שמואל ב פרק יא פסוק ט.

¹³ פסוק י.

¹⁴ פסוק יד.

¹⁵ פסוק ג.

¹⁶ פסוק ד.

¹⁷ שבת דף נו עמוד א

¹⁸ "כתיב אוריה וכתיב אוריהו. שמי חתום בהדיה דלא שמש בה לעלמין" (זוהר - הקדמה דף ה עמוד ב).

¹⁹ אלישיך שמואל ב פרק יב

²⁰ שמואל ב פרק כג פסוק לד.

²¹ פסוק יא.

²² פסוק כו.

ד. מותו של אוריה

1. יש להניח שנחזה על ידי דוד מראש, ואכן היה חלק מן התוכנית האלוקית. בת שבע צריכה להיות נשואה לדוד, לא רק כזוגיות רגילה, אלא כחלק מאשיות העולם, מששת ימי בראשית. כשם שמקדש קדם לעולם²⁵. כמובן, אין זה מתיר להורגו.

2. הגמרא עומדת על חטאו של אוריה.

"וואתו הרגת בחרב בני עמון, מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו - אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו. מאי טעמא - **מורד במלכות הוה**, דאמר ליה ואדני יואב ועבדי אדני על פני השדה חנים"²⁶. בהבנת הדבר נחלקו ראשונים:

"ואדוני יואב - לאו אורח ארעא לקבל עליו מרות אחרים בפני המלך"²⁷.

"דאמר ליה ואדוני יואב - פרש"י דמורד במלכות הוה משום דקאמר ואדוני יואב ואין נראה דאין זה מורד שלא היה בלבו להמליכו ולקרותו מלך אלא כמו שפירש רבינו מאיר דהוי מורד משום דבסיפא דקרא כתיב ואני אבא אל ביתי לאכול ולשתות ולשכב עם אשתי וגו' שדוד אמר לו לעשות ולא רצה לעשות"²⁸. נסכם: מהו החטא של אוריה?

תוספות	רש"י	
סירוב הפקודה ללכת הביתה.	כיניו יואב כאדונו	החטא
לוחם עם ראש גדול. מה רע?	יואב כפוף לדוד. מה רע?	הקושי בפרשנות

3. נראה שיש לשלב את שני הפירושים. סביר שאוריה, ששהה משך כל הלילה בין כל עבדי אדוניו²⁹, שמע לפחות שמץ מידע מן המלאכים³⁰. לפיכך יש לקרוא את הפסוק³¹ כהתרה: יואב הוא אדוני, השווה על פני השדה. ולא אתה. איך אבוא אל ביתי לאכול ולשתות ולשכב... (כמוך?!). תוספת שבועה בחיי המלך היא אמירה ברורה³² ולוואי שהמלך ימות.

4. אמנם כל עניין זה עמום למדי, שהרי אוריה, ממושמע, נטל מכתב למפקד בשובו. יתכן שנזקפה לחובתו גם התנהגותו לבת שבע, כאל כבשה.

²³ על פי המלבי"ם.

²⁴ פסוק כד.

²⁵ "שבעה דברים קדמו לעולם, ואלו הן... ובית המקדש" (מדרש תנחומא פרשת נשא).

²⁶ שבת דף נו עמוד א.

²⁷ רש"י.

²⁸ תוספות

²⁹ פסוק ט.

³⁰ פסוק ד.

³¹ יא.

³² "חי פרעה - אם יחיה פרעה. שהיה נשבע לשקר, היה נשבע בחיי פרעה" (רש"י בראשית פרק מב טו):

5. מכל מקום יואב לא קיים את בקשת דוד, שהרי לא 'שבו' מאחריו, ורבים נפלו איתו. יואב בהנחותו את השליח באמת חושש מחמת המלך, כיוון שנמנע מלבצע את בקשתו. הוא רק איפשר לאוריה תפקיד מסוכן אליו התנדבו רבים³³. קל להיווכח בכך לאור ההשוואה הבאה:

2. מכתב דוד	ביצוע יואב	דיווח יואב	דיווח השליח
(יד) ויהי בפקד ויכתב דוד ספר אל-יואב וישלח ביד אוריה: (טו) ויכתב בספר לאמר הבו את-אוריה אל-מול פני המלחמה החזקה ושבבתם מאחריו ונקה ומת: o	(טז) ויהי בשמור יואב אל-העיר ויתן את-אוריה אל-המקום אשר ידע כי אנשי-חיל שם: (יז) ויצא אנשי העיר וילחמו את-יואב ויפל מן-העם מעבדי דוד וימת גם אוריה החתי:	(יח) וישלח יואב ויגד לדוד את-כל-דברי המלחמה: (יט) ויצו את-המלאך לאמר ככלותך את כל-דברי המלחמה לדבר אל-המלך: (כ) ויהי אם-תעלה חמת המלך ואמר לך מדוע נגשיתם אל-העיר להלחם הלא ידעתם את אשר-ירי מעל החומה: (כא) מי-הכה את-אבימלך בן-ירבשת הלא-אשה השליכה עליו פלח ורכב מעל החומה וימת בתוך למה נגשיתם אל-החומה ואמרת גם עבדך אוריה החתי מת:	(כב) וילך המלאך ויבא ויגד לדוד את כל-אשר שלחו יואב: (כג) ויאמר המלאך אל-דוד כי-גברו עלינו האנשים ויצאו אלינו השדה ונהיה עליהם עד-פתח השער: (כד) ויראו נזרו המורים אל-עבדך מעל החומה וימותו מעבדי המלך וגם עבדך אוריה החתי מת: o (כה) ויאמר דוד אל-המלאך כה-תאמר אל-יואב אל-ירע בעיניך את-הדבר הזה כי-קצה וקצה תאכל החרב החזק מלחמתך אל-העיר והרסה וחזקהו:

ה. אז מה רוצים מדוד?

ככה לא בונים מקדש. עם כל התירוצים וההסברים, זהו חילול ה'. אם אוריה מורד, יש לשופטו בבית דין כהלכה³⁴. איש לא ציווה עליך להעמיד את בונה המקדש ברגע זה (נבין את הלחץ של דוד, אם נזכור את הסכנה שנשקפה לשלמה מאחיו הגדולים. גם ככה הוא מלך כבר בגיל 12).

גם אחרי כל הסגוריות, מעשה בת שבע הטיל צל כבד על מלכותו של דוד, ועורר שערוריה בזרעו.

אמנם החטא עדין בהרבה מאשר חשבונוהו תחילה, תורתנו תורת אמת, אינה מטיחת ואינה נושאת פנים לאיש!

צדיק גמור היה דוד, למעט מעשה זה. כך מעיד הכתוב:

(ד) פי למען דוד נתן ה' אלהיו לו גיר בירושלם להקים את-בנו אחזיו ולחזקתו את-ירושלם:

(ה) אשר עשה דוד את-הישר בעיני ה' ולא-יטור מפל אשר-צוהו כל ימי חזיו לך בדבר אוריה החתי³⁵:

נשאר רק לשאול על עיסוקנו אנו בסוגיה. האין הוא נוגד את בקשת דוד? וכיצד זה לא התמלאה בקשתו

להשכחת העניין³⁶? אולי ניתן לסייג את בקשתו של דוד:

"אמר לפניו: גם מזדים חשוך עבדך זדונות שבפרהסיא-- דלא לישתעו בי רבנן לומר שאין לו חלק

לעה"ב. אמר ליה: שביקא לך³⁷."

מכל מקום חששו של דוד ברור: קוראי הפרשיה לא יבינו אותה בעומק האמיתי. אלא שהקב"ה ביקש

להשאירה, כתמרור לדופקי בתשובה, שימצאו נחמה אף בפשט: עד היכן ניתן לשוב בתשובה.

³³ ובזה בוארה שאלה 3.

³⁴ "את אוריה החתי הכית בחרב - שהיה לך לדונו בסנהדרין" (שבת דף נו עמוד א).

³⁵ מלכים א פרק טו.

³⁶ השאלה השישית לעיל.

³⁷ יד רמה בסוגייתנו.

אם רוב הקוראים יבינו את הפרשה כפשוטה, יעלה בידם מסר כרמתם: ניתן ליפול מאוד וגם אז ניתן לקום.

אכן, לגבי דוד נפילה עדינה זו שקולה כנגד נפילה של אדם רגיל כפי שמתואר בפשט.

"ואמנם צריך ביאור למה שנכתב בפשט הכתובים (שמ"ב יא ב - יז) עון בת שבע, כאילו דוד חטא, שדרך הכתובים לכסות השגגות ולהעלימם כאמרם ז"ל (שבת צו ב) התורה כיסתה ואתה מגלה אותו, וכל שכן שהיה ראוי זה בדוד שהתפלל על זה כאמרם ז"ל ביומא... דוד אמר אל יכתב סורחני שנאמר (תהלים לב א) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, ואם כן היאך הציע הכתוב ענין בת שבע ואוריה בענין שיראה שחטא חטא עצום? אבל התשובה בזה, כי הגלוי והסתום בעינינו הם עיקרים גדולים לבעלי התשובה, וכמו שאמרו ז"ל (ע"ז ה א) אם חטא יחיד אומר לו כלך אצל יחיד. ולכן הציע הכתוב זה כאלו חטא חטא גדול ועצום, שאותו המעט לדוד שמורים בו רבותינו ז"ל שחטא, היה נחשב לו כמו שיהיה נחשב לאדם אחר שחטא כל מה שיורה עליו פשט הכתוב, והודיע הכתוב, כי גם כשיחטא אדם חטא עצום, שיתכפר לו, כמו שנתכפר זה העון לדוד, עם היותו נראה עצום מפשטי הכתובים. ושהיה יותר ראוי דוד ליענש כפי גודל צדקו... ובאו רבותינו ז"ל והזהירונו כפי קבלתם האמיתית שדוד לא חטא החטא שיורו עליו פשטי הכתובים. ומזה נלמד דברים רבי התועלת גם כן, שצריך לבעל תשובה לשום חטאיו נגד עיניו תמיד, שהרי אנו רואים דוד שלא חטא על דרך האמת, ואף על פי כן היה אומר וחטאתי נגדי תמיד, לכן כל אדם ראוי שיתבונן בענינו בשעות ידועות, וידקדק אחרי פרטי כל מעשיו, כדי שישוב אל ה' בתשובה שלמה³⁸."

אם כן, מי שיעמיק ימצא את חטאו של דוד אדוננו במישור נעלה בהרבה, מתוך אהבה יוקדת לכבוד האדם ולכבוד המקום. לו

היה מחכה, היו נישואי לבת שבע 'בשלים', ואולי היה מוקם מקדש שלא ימוט. כל ההצדקות הייתה לדוד למעשהו, אך לנו

נותר להפנים: המטרה איננה מקדשת את האמצעים.

³⁸ דרשות הר"ן הדרוש הששי.